

Konzervativní strana po odchodu Thatcherové

02.února 2006 Jiří Martinů

Hlavním kamenem úrazu Konzervativní strany po odchodu Margaret Thatcherové v roce 1990 byl postoj k evropské politice. Nový lídr John Major ji vedl, na rozdíl od Thatcherové, poměrně pragmaticky a nestavěl se k Evropě tak odmítavě. Přesto byl kabinet kritizován z vlastních řad právě protievropsky smýšlejícími poslanci, kteří otevřeně revoltovali proti politice svého premiéra.

Ačkoli pozice uvnitř strany nebyla pro Majora zdaleka pevná, rozhodl se na květen roku 1992 vyhlásit volby, které konzervativci poměrně překvapivě vyhráli (byť se ztenčením vládní většiny). Majorovi se však začaly kupit problémy - v roce 1992 postihla britskou měnu obrovská krize, stejně tak schvalování Maastrichtské smlouvy prosadil jen díky tomu, že spojil zákon s otázkou důvěry, a to navíc několik vládních poslanců hlasovalo proti. Rozdělení ve straně se projevilo ve volbách do Evropské parlamentu v roce 1994. Rebelové i nadále narušovali konzistenci poslaneckého klubu, při hlasování o zvýšení příspěvků do rozpočtu EU došlo vše tak daleko, že Major odvolal i stranického whipa (lídra parlamentní skupiny). Vyvrcholení rebelie byly volby nového lídra, kdy se proti Majorovi postavil euroskeptik John Redwood, Major však pohodlnou většinou zvítězil. Množství poslanců, přecházejících k opozici, a porážka v doplňovacích volbách pak stály za drtivou porážkou konzervativců ve sněmovních volbách v roce 1997. Zisk 165 křesel byl velmi chabý oproti vítězným labouristům a jejich 418 křeslům.

William Hague

Po porážce ve volbách Major složil funkci stranického lídra a v následujících volbách zvítězil po trojkolovém klání mladý William Hague, nejmladší vůdce konzervativců za posledních 200 let, v jehož pozadí stála i podpora baronky Thatcherové. Svou pozici si Hague upevnil vnitrostranickým referendem o vztahu strany k přijetí Eura, které jasně dopadlo v neprospěch přijetí společné měny a umlčelo proevropské hlasy uvnitř strany. Úspěchem Hagueovy éry se staly jak místní volby, kdy se Toryové stali druhou největší stranou v místních zastupitelstvech, ale zejména volby do Evropského parlamentu v roce 1999, ve kterých podle nového poměrného volebního systému konzervativci zvítězili ziskem 36 z 87 britských křesel. Všeobecné volby v roce 2001 ovšem nepřinesly žádnou zásadnější změnu (166 hlasů pro konzervativce oproti 412 vládním labouristům) a konec dalšího lídra.

Ian Duncan Smith

Volby nového lídra se konaly podle jiných pravidel. Nejprve poslanecký klub vybral dva kandidáty a o nich pak na základě hlasování rozhodla členská základna strany. Klub určil jako kandidáty stranického matadora Kennetha Clarka (podporovaného Johnem Majorem) a méně zkušeného Iaina Duncana Smithe (jemuž dala podporu Margaret Thatcherová). Při účasti 79 % oprávněných voličů

zvítězil o padesát tisíc hlasů I. D. Smith.

Smith razil stejně tvrdý kurz jako jeho předchůdce Hague, u něhož ostatně získával zkušenosti ve stínové vládě. Jeho manažerské schopnosti však nebyly příliš na výši, ztratil podporu svých protivníků ve straně, když jim nenabídl křesla ve stínové vládě. Nedokázal ani využít velkých problémů vlády při obhajování tažení proti Iráku, přestože tato problematika mu jako bývalému vojáku seděla. Smith byl kritizován zevnitř vlastní strany za špatnou komunikaci i za špatné vystupování v médiích. Vše vyvrcholilo na podzim 2003, kdy byl odvolán poslaneckým klubem z postu lídra strany a jako jediný poválečný vůdce strany nedostal šanci vést jí do voleb.

Michael Howard

Po odvolání Smithe nastalo jednání o novém lídrovi a již po dvou dnech bylo jasno – jediným, kdo zůstal na kandidátní listině, byl Michael Howard, politik s významnými zkušenostmi z vládní praxe (1990–1997). 6. listopadu se stal novým lídrem strany.

Jako zkušený politik dokázal částečně zmenšit odstup na vládní labouristy, zavedl větší disciplínu v poslaneckém klubu a vyhýbal se chybám svých předchůdců. Ve všeobecných volbách v květnu 2005 dokonce konzervativci téměř dostihli vítězné labouristy, ale britský volební systém je opět odsunul do opozičních lavic, na což Howard reagoval odstoupením z funkce. Novým vůdcem konzervativců byl zvolen David Cameron, kterého podporoval bývalý vůdce Howard, pod nímž Cameron pracoval jako poradce, když byl Howard ministrem vnitra. Cameron je vnímán jako mladý, progresivní a zejména charismatický konzervativce, pod jehož vedením by mohli konzervativci konečně po dlouhém čekání uspět i v boji o Whitehall.